

A TÁRSADALMI NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉG KÉRDÉSKÖRE RUANDÁBAN¹

TEREPMUNKA BESZÁMOLÓ, 2015 TAVASZA

BAGI JUDIT

A 2015 márciusában megvalósuló terepmunka keretében Tanzániában és Ruandában töltöttünk el három hetet. Kigaliban csatlakoztunk a skóciai Saint Andrews-i Egyetem kutatócsoportjához, akikkel együtt jártuk be az 1994-es népiertás emlékhelyeit, látogattunk el magas biztonsági kockázatú börtönökbe, készítettünk interjút miniszterekkel és civil szervezetek vezetőivel, valamint a kormány tárgyalótermében kétórás interaktív beszélgetés erejéig maga a ruandai elnök, Paul Kagame fogadtatásában részesültünk. A kutatóút során végig kiemelt hangsúly helyeződött a társadalmi nemekkel kapcsolatos kérdéskörök feltérképezésére, mely egyfajta metszetét is képezte az ország különböző diszciplínák szemszögéből vizsgált történelmi eseményeinek, illetve napjaink társadalmi, politikai és gazdasági folyamatainak. Jelen írás kifejezetten a gender-kérdések aspektusából tekinti át a ruandai terepmunka állomásait és eseményeit.

Bevezetés

A társadalmi nemek közötti egyenlőség és Ruanda relációját érintően a nők politikai képviseletére fókuszálva jelent már meg írás az Afrika Tanulmányok hasábjain.² Rövid áttekintés céljából annyit fontos megjegyezni Ruanda és a női érdekérvényesítés kapcsolata esetében, hogy az 1994-es népiertás után, különösen a 2003-ban beiktatott új alkotmány normáinak köszönhetően és a kapcsolódó szabályozások óta kiemelt hangsúly helyeződik a társadalmi nemek közötti egyenlőség megteremtésére, valamint a női érdekérvényesítésre. Ennek egyrészt oka a genocídium okozta demográfiai imbalance, melynek következtében 1994-ben a lakosság 70 százalékát alkották lányok és nők, valamint számos özvegy, illetve minden vagyonát elvesztett nő maradt egyedül és kényszerült gondoskodni életben maradt, akár tartós fogyatékossgot szerzett családtagjairól és gyermekiről. Megjegyzendő viszont, hogy az imént említett tényezőnél nem kisebb mértékben bizonyult fontosnak Paul Kagame számára, hogy Ruanda a nemzetközi közösség felé a népiertást követő újjáépítési folyamatok során demokratikus értékeket képviseljen, melyeknek a női politikai

reprezentáció és női érdekérvényesítés fontos elemét képezi. Jelenleg 64 százalékos aránnyal Ruanda nemzeti parlamentjében foglal helyet a legtöbb női politikus. A népiertást követő időszakban a társadalmi nemek közötti egyenlőség megteremtését illetően bőven akadt feladata a kormánynak, ugyanis az 1990-es évek közepétől megkezdődött szabálymódosítások előtt Ruandában szigorú patriarchális társadalmi berendezkedés működött, ahol a nők egyértelműen alá voltak rendelve a férfiaknak. A családtagok étkeztetésével, valamint a gyermekek és idősek gondozásával „kötelességet teljesítő” ruandai nők nem örökölhettek és birtokolhattak földet,³ valamint hitelt sem igényelhettek. Drasztikus és gyors változtatásra volt tehát annak érdekében szükség, hogy legalább törvényi szinten egyenlő jogokat biztosítson a kormány a ruandai nők és férfiak számára.

Nem sokkal a népiertás lezárását követően megalakult a nemek egyenlőségéért, a nők jogainak növeléséért, valamint a társadalmi nemekért és családért felelős minisztérium (Ministry of Gender and Family Promotion – MIGEPROF)⁴, mely azóta folyamatosan bővítette tevékenységi körét. Az 1996-ban alakult ruandai női parlamenti képviselők fóruma (Forum of Rwandan Women Parliamentarians – FFRP⁵) szintén a nők jogaiért, a nők ellen elkövetett erőszak megfékezéséért, valamint a nők politikai és társadalmi szintű szerepvállalásának megerősítéséért tett komoly lépéseket. A fórumon politikai hovatartozástól függetlenül vesznek részt a képviselők, és kizárólag a női kérdéseket érintő ügyeket tárgyalják (Powley, 2007: 6). A népiertást követő átmeneti időszakban (1994–2003) az FFRP volt az első olyan szervezet a ruandai nemzetgyűlésben, melyen pártterdekektől függetlenül tanácskoztak a résztvevők. Az imént felsorolt, nők által életre hívott intézkedések sikerrel jártak, hiszen az alkotmányban foglaltak szerint a parlamenti képviselők minimum 30 százalékát női képviselőknek kell alkotnia.⁶

A következőkben csoportosítva mutatjuk be a terepmunkának a társadalmi nemek egyenjogúságára vonatkozó elemeit.

Kelet-afrikai Közösség

Háromhetes terepmunkánk első állomásaként Tanzánia egyik legnépesebb városában, a 300 ezres Arushában (az agglomerációval együtt közel 1 milliós) készítettünk interjúkat. Arusha kiemelt szereppel bír a térség települései között, ugyanis itt található a Kelet-afrikai Közösség (East African Community – EAC) székhelye. A Közösséget öt tagállam, Kenya, Uganda, Tanzánia, Burundi, valamint Ruanda alkotja. Tekintettel arra, hogy a regionális együttműködést megvalósító Közösség tevékenysége szervesen kapcsolódik mindhármunk kutatási területéhez, felkerestük az intézményt. A bejutás korántsem bizonyult egyszerű feladatnak. Hosszas egyeztetést és többszöri próbálkozást követően mégis sikerült bebocsátást nyernünk a fegyveres örökkel őrzött intézménybe, ahol az EAC kommunikációs stratégiáját koordináló szakemberével, Florian Mutabazi-val készítettünk interjúkat. A Közösség működésével és felépítésével kapcsolatos témák megvitatásán túl, mélyebb stratégiai kérdések, köztük az EAC társadalmi nemek közötti esélyegyenlőséget szorgalmazó stratégiák átbeszélésére is sor került. A Közösség prioritásként kezeli a nők és a

▲ A Kelet-afrikai Közösség tagállamainak vezetői. Fotó: Tarrósy István

férfiak közötti egyenlőség megteremtését. A 2011-ben kiadott és az irányvonalakat 2016-ig meghatározó 4. EAC Fejlesztési Stratégia (4th EAC Development Strategy) fontosnak tartja a nők érdekérvényesítésének kérdését. A Közösség gender stratégiája különös hangsúlyt fektet a nők politikai szerepvállalásának növelésére. A női politikusok parlamenti arányát érintően viszont meg kell jegyeznünk, hogy az öt tagállam nem csak a szubszaharai Afrika területének tekintetében, hanem világviszonylatban is élen jár. Sőt, ahogy azt már említettük, Ruanda rendelkezik a legmagasabb női reprezentációs aránnyal a világ nemzeti parlamentjei közül.

Civil szervezetek

Nyamirambo Women's Center

Ahogy arról a bevezetőben már szó esett, Ruandában kormányzati és lokális szinten is egyre nagyobb hangsúly helyeződik a nők jogainak, illetve érdekeinek érvényesítésére. Különböző területeket érintve egyre több civil szervezet foglalkozik tehát a női érdekek artikulálásával, amely nem csak közösségépítést, hanem esetenként képzéseken való részvételt is magában foglal. Nincsen ez másképpen Kigali Nyamirambo elnevezésű, többnyire muszlimok⁷ által lakott kerületében sem, ahol M. Aimee Umugenivel, a helyi Nyamirambo Women's Center (NWC) nevű civil szervezet elnökével beszélgettünk a ruandai nők jelenlegi helyzetéről. A 2008-ben megalakult, akkoriban mindössze három tagot számláló civil szervezet kifejezetten a Nyamirambo területén élő hátrányos helyzetű nők segítségének céljából szerveződött. Ahogy Umugeni meséli, lakókörnyezetében számos olyan nővel találkozott, akik nemhogy általános iskolai végzettséggel, de az írni és olvasni tudás készségével sem rendelkeztek. A genocídium és egyéb tragikus történetek inspirálták Umugenit

▲ Nyamirambo Women's Center. Fotó: Tarrósy István

arra, hogy létrehozza az NWC-t. Az immáron hét éve stabilan működő, tizennyolc állandó taggal rendelkező központ a szlovén külügyminisztérium időszakos támogatását is magáénak tudhatja, ám mára önálló bevétellel is rendelkezik. A vállalkozó kedvű nők megtanulhatnak írni és olvasni, elsajátíthatják a francia, illetve az angol nyelvet (vagy éppen fejleszthetik nyelvtudásukat), valamint számítástechnikával és varrással kapcsolatos gyakorlati ismeretekre is szert tehetnek. Az utóbbi két tevékenység azért is bír fontos szereppel, mert az elkészí-

tett áruk egyrészt a szervezetnek, másrészt pedig a későbbiek során egyénileg a tagoknak is bevételt nyújtanak. A központ számára finánciális forrást tehát az elkészített áruk, valamint az idegenvezetés jelentik. Az idegenvezetés során a szervezet tagjai a környék nevezetességei mellett olyan helyekre kalauzolják el a turistákat, melyek a helyi közösségek mindennapjait képezik ugyan, de legtöbbször láthatatlannak maradnak a külföldiek számára. A tanulás és olvasás népszerűsítésének céljából a szervezet rendelkezik továbbá egy közel ötszáz kiadványt számláló könyvtárral, egy varrósobával, valamint a szervezet tagjai által elkészített termékek értékesítésére létrehozott kis üzlettel, ahol a táskáktól kezdve ruhákon át az ékszerekig számos igényesen elkészített kiegészítő vásárolható.

Akilah Institute for Women

„A győztesek nem azok, akik sosem buknak el, hanem azok, akik sosem adják fel!” Ilyen és ehhez hasonló bátorító szavak díszítik az Akilah (szuahéli nyelven a szó jelentése bölcsesség) elnevezésű civil szervezet falait. Az Akilah Institute for Women (AIW) a nők felsőfokú képzésekben való fokozott részvételét elősegítő szerveződés. Aline Kabanda-val az AIW ruandai képviselőjének igazgatójával beszélgettünk a helyi nők és az oktatás kapcsolatáról. A 2010 óta működő AIW olyan hároméves felsőfokú képzést nyújt a Ruandában és Burundiban élő fiatal nők számára, amely főként a vendéglátásra és a vállalkozás-vezetésre fókuszál. A szervezet célja, hogy az ambiciózus lányok a személyiségükhöz legjobban illő pályát válasszák (erre vonatkozóan külön pályaorientációs tanácsadást szervez az intézmény), ahol a későbbiekben szívesen kamatoztathatják és bontakoztathatják ki tudásukat. Ha pedig a képzés sikerességére vagyunk kíváncsiak, az elhelyezkedési arányokról szóló statisztikai-adatok magukért beszélnek: az AIW-nél tanult diákok több mint

∧ *Aline Kabanda, Akilah Institute for Women. Fotó: Tarrósy István*

90 százaléka jut álláshoz közvetlenül a tanulmányok befejezését követően. A diáklányokat, akiknek többsége az alsóközéposztályból kerül ki, felvételi eljárás során választják ki. Ahogy Kabanda fogalmaz, legfőképpen az „I can do it!”, azaz a „Képes vagyok rá!” hozzáállást keresik a lányokban. A szervezet nem titkolt célja ugyanis, hogy az itt szerzett tudás birtokában lévő lányok a társadalmi nemek közötti egyenjogúságot, valamint a női érdekeknek az érvényesülését szem előtt tartva, munkásságukkal pozitív változást indukáljanak a ruandai társadalomban. Annak érdekében, hogy a lányok testközelből ismerhessék meg a számukra követendő példaként szolgáló nők tevékenységét, az intézmény számos vendéglelőadót, köztük női politikusokat, szenátorokat, vállalkozókat, valamint kiemelkedő civil és önkéntes tevékenységet végző nőket hív meg. A szervezetet az interneten kívül számos fórumon, köztük rádió és tv programokban népszerűsítik, ahol nem ritkán az intézményben tanuló vagy már a munkaerőpiacon elhelyezkedett lányok számolnak be a képzés során és a munkahelyen szerzett tapasztalataikról. A felvételt és egyben ösztöndíjat nyert lányok (az intézmény fiúk számára nem biztosít képzést) a képzés díjának mindössze tíz százalékát kötelesek megfizetni, a többit támogatásokból és adományokból fedezi az AIW. Jelenleg Ruandában 280, Burundiban pedig 150 lány tanul az intézményekben, a már végzett öregdiákok (alumni) száma pedig 95 fő. Kabanda elmondása szerint a jövőben a Kelet-afrikai Közösség többi államában is terveznek oktatási intézményeket nyitni, minden esetben igazodva a helyi sajátosságokhoz és értékrendekhez.

„A diáklányokat, akiknek többsége az alsóközéposztályból kerül ki, felvételi eljárás során választják ki. Ahogy Kabanda fogalmaz, legfőképpen az „I can do it!”, azaz a „Képes vagyok rá!” hozzáállást keresik a lányokban. A szervezet nem titkolt célja ugyanis, hogy az itt szerzett tudás birtokában lévő lányok a társadalmi nemek közötti egyenjogúságot, valamint a női érdekeknek az érvényesülését szem előtt tartva, munkásságukkal pozitív változást indukáljanak a ruandai társadalomban”

Aspire Rwanda

Az Aspire Rwanda (AR) hátrányos helyzetben lévő ruandai nőket segítő civil szervezet. A gyermekmegőrzőből, nagy udvarból, irodából és tanteremből álló AR székhelyén Peace Ruzage a szervezet alapítója és ügyvezető igazgatója fogadta csoportunkat. A helyszín körbejárását követően Ruzage az AR céljairól és eddig elért eredményeiről számolt be nekünk. A szervezet Kigaliban, valamint egy vidéki, Runtuga nevű településen üzemeltet központokat. Ruzage az 1994-es népirtást követően alapította az AR-t. A genocídiumot követően szembesült ugyanis azzal, hogy környezetében számos olyan özvegy és kisgyermekes anya maradt egyedül, akik önállóan kényszerültek fenntartani magukat, ám semmilyenfajta iskolai végzettséggel nem rendelkeztek. Ruzage, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű nőkön segítsen, 12 hónapon át tartó képzések szervezését tette az AR fő profiljává. A csoportok ötven fővel indulnak, ám ottlétünkör Ruzage elmondta, hogy rengeteg jelentkező van, így például a mostani fodrászatot tanuló csoport, melynek tagjaival mi is találkoztunk, hetven fős. Ezen kívül még főzés, kézműves, valamint angol tanfolyamokon vehetnek részt a felvételt nyert nők. A tanulmányok befejezését követően pedig kisebb csoportos vállalkozásokba való bekapcsolódással nyílik lehetőségük arra, hogy megélhetést biztosítsanak saját maguk és családjuk számára. Az AR-nak nagyon fontos részét képezi továbbá a családtervezés, azaz a tudatos gyermekvállalással, ezen belül a különböző fogamzásgátló módszerekkel kapcsolatos ismeretek oktatása. A kisgyermekes anyák képzésének hatékonyságát a szervezet területén működő, óvodaként funkcionáló gyermekmegőrző segíti, mely a teljes képzés ideje alatt biztosít felügyeletet és étkezést a gyermekek számára.

Aspire Rwanda. Fotó: Tarrósy István

^ Aspire Rwanda. Fotó: Tarrósy István

Rwanda Women's Network

A Rwanda Women's Network (RWN), azaz a ruandai nők hálózata az imént bemutatott szervezetek többségéhez hasonlóan a népirtást követően alakult meg és szintén a hátrányos helyzetű nőket segíti. Ahogy az Peter Turyahikayo, a RWN programmenedzserének és egyben interjúalanyunknak az elmondásából kiderül, a civil szervezet fő célja, hogy a genocídium női túlélői számára képzések, egészségügyi kezelések, valamint a közösségépítés szervezésével segítséget nyújtson. A RWN központ szintén Kigaliban található, különlegessége pedig, hogy a székhelyén egészségügyi centrum/klinika is üzemel. Az RWN számára anyagi támogatást az egyesült államokbeli Church World Service nyújt.

Gender Tanulmányok Intézete (Center for Gender Studies)

Ruanda egyetlen gender intézete Kigaliban a University of Rwanda berkein belül található, hivatalos neve pedig: Center for Gender Studies (CGS). A központ igazgatónőjét, Jolly Rubagiza-t az intézmény működéséről, valamint a nők és férfiak közötti egyenlőség társadalmi szintű megítéléséről kérdeztük. Ahogy Rubagiza meséli, a CGS 2009-ben alakult meg, mégpedig azzal a céllal, hogy olyan gender szakértőket képezzen, akik a társadalmi nemek kérdéskörét kiemelten kezelő közpolitikák kialakításában és menedzselésében tudnak szerepet vállalni. Az államigazgatás belátta ugyanis, hogy a törvényi szintű, például női kvótákat érintő szabályozások bevezetése mellett egy helyben képzett szakértői réteg kialakítása is szükséges. Ezek következtében nem meglepő, hogy a legtöbb hallgató a társadalmi nemekért és családért felelős minisztérium (MIGEPROF) vagy civil szervezetek alkalmazottai közül érkezik, vagy a későbbiekben oda megy dolgozni. A CGS kétfajta képzést biztosít a gender tanulmányok iránt érdeklődők számára. Egy három szemesztert magába foglaló mesterképzés, valamint rövid esti kurzusok és tréningek keretében sajátíthatók el a társadalmi nemek kérdésével kapcsolatos ismeretek. A legtöbb diák a nők közül kerül ki, de azért akadnak férfi hallgatók is. Amikor Rubagizat arról faggattuk, hogy szerintem melyek azok a területek, ahol az országnak akad még tennivalója a társadalmi nemek egyenjogúságát érintően, a következőket mondta: Még mindig problémát okoz, hogy sokan, különösen a férfiak úgy vélik, a gender kérdések kizárólag a nőkről és az ő érdekvényesítésükről szólnak. Valójában viszont

„Még mindig problémát okoz, hogy sokan, különösen a férfiak úgy vélik, a gender kérdések kizárólag a nőkről és az ő érdekvényesítésükről szólnak. Valójában viszont mindkét társadalmi nemet egyformán érintik a gender ügyek, hiszen nem az egyik nem felülreprezentálásról, hanem a nők és férfiak közötti egyenlőségről szólnak”

mindkét társadalmi nemet egyformán érintik a gender ügyek, hiszen nem az egyik nem felülreprezentálásról, hanem a nők és férfiak közötti egyenlőségről szólnak. A hagyományos helyi szokások miatt és a tradicionális berögződések leküzdésében is van még hová fejlődni, ugyanis az elmúlt húsz év kormányzati döntései társadalmi szinten lényegesen lassabban képeződnek le, így még mindig növelni kell például a lányok arányát az oktatásban, különös tekintettel a felsőoktatásra. Az Európában egyre inkább teret nyerő „gender ideológia” ellenesség⁸ szubszaharai afrikai jelenlétét Rubagiza cáfolta. Ám kiemelte, hogy Ruandában jelen van a társadalmi nemek közötti egyenlőség elleni fellépés, mely elsősorban a férfiak részéről tapasztalható. Egyes férfiak ugyanis úgy vélik, túlzottan felértékelődött a nők szerepe, ami egyben veszélyezteti az ő vezető pozíciójukat, ebből adódóan szerintük jobb lenne, ha „a nők tudnák hol a helyük.” A nemek egyenlősége ellen fellépő férfiak így kizárólag a hagyományhú szerepeket szánják a nőknek, melyek a család étkeztetésében, a földek művelésében, valamint a gyermekek és az idősek gondozásában nyilvánulnak meg. Rubagiza a jövő kihívásának tekinti tehát a társadalom tagjainak a nők és a férfiak közötti egyenlőség felé történő reszocializálását, mindamelllett leszögezi, hogy ő is úgy látja, erején felül és nagy eredményességgel teljesített Ruanda az elmúlt húsz évben a társadalmi nemek egyenlőségét illetően.

Minisztériumok

Az általunk meglátogatott minisztériumok egyikének sem képezték fő profilját a gender kérdések, ám nagy meglepetésünkre szolgált, hogy a társadalmi nemek kérdéskörét a honvédelmi miniszter is nagy érzékenységgel kezelte. A ruandai Honvédelmi Minisztériumban (Ministry of Defence) tett látogatásunk során az általános tudnivalókat bemutató prezentációt követően James Kabarebe honvédelmi miniszter válaszolta meg kérdéseinket. A beszélgetés során szó esett a nők katonai szerepvállalásáról, melynek tekintetében Kabarebe megjegyezte, számos katonanő vesz részt például a béketeremtésben, valamint a légierőnél, mely területeken jobban is teljesítenek, mint férfi kollégáik. Kabarebe hozzátette, nem azért szorgalmazzák a társadalmi nemek közötti egyenlőség kialakulását, mert valahonnan hallották, hogy ez divatos dolog, hanem azért mert tudják, hogy helyes és szükséges. A miniszter megjegyezte továbbá, hogy a számok (mint például a ruandai nők politikai reprezentációját érintő kiugróan magas adatok) önmagukban még nem jelentik a kívánt cél elérését. Nem elég ugyanis a ruandai nők érdekének érvényesítése, olyan pozíció birtokába is kell, hogy kerüljenek, ahol új kihívásokkal és feladatokkal találkozhatnak, valamint a minőségi képviseletet erősítik, tette hozzá. A minisztérium egyébként különböző programok révén támogatja a nőknek a hadseregbe történő jelentkezését, ugyanis jelenleg a nők száma elenyésző a katonai fegyveres kötelékekben. A Honvédelmi Minisztérium egyik prioritását képezi továbbá a nők elleni erőszak felszámolása.

Az Önkormányzati Minisztériumnál (Ministry of Local Government) tett látogatásunkkor először prezentációk segítségével nyertünk betekintést az intézmény működésébe, majd pedig Vincent Munyeshyaka és Fatuma Ndagiza miniszterhelyetteseknek tehetjük fel a kérdéseinket. A gender kérdések ezen beszélgetés során is

^ James Kabarebe, Honvédelmi Miniszter. Fotó: Tarrósy István

előtérbe kerültek. Ndingiza, mint női politikus ismertette, hogy a minisztériumnak komoly kihívásokkal kellett szembenéznie a népiirtást követően, amikor hirtelen a korábbi 25-ről 34 százalékra ugrott a nők által vezetett háztartások száma. Lokális szinten is fontos szerepet kap tehát a női érdekérvényesítés kérdésköre, mely az Önkormányzati Minisztérium tevékenységének is része.

Prof. Silas Lwakabamba-val, az oktatási miniszterrel folytatott találkozásunk alkalmával a lányok és nők oktatásba történő integrációjáról esett szó, melynek tekintetében Ruanda a szubszaharai Afrika országai között jól teljesít ugyan, de a felsőoktatásban, valamint a PhD-t szerettek között alacsony a lányok száma. A megbeszélést követően Lwakabamba velünk tartott az elnökkel szervezett találkozásunkra is.

▲ *Csoportkép Paul Kagame-val a kabineti tárgyalóterem előtt.*

Paul Kagame, Cabinet Meeting Room

A Kigaliban töltött utolsó napjaink alkalmával abban a megtiszteltetésben részesültünk, hogy maga a ruandai elnök, Paul Kagame fogadott minket kabinetje tárgyalótermében. Előre nem tudtuk, hogy milyen hosszán lesz majd alkalmunk találkozni az elnökkel, egyáltalán tehetünk-e fel neki kérdéseket vagy „csak” protokollárisan köszönt minket ruandai tartózkodásunk okán. A találkozó minden várakozásunkat felülmúlta, ugyanis Kagame meglepő nyitottsággal és őszinteséggel, kétórás interaktív beszélgetés során válaszolta meg a kérdéseinket. A nők folyamatosan erősödő politikai szerepvállalására, valamint Kagame 2017-es esetleges visszavonulására vonatkozóan megkérdeztem: el tudja-e képzelni azt, hogy a jövőben női elnök álljon Ruanda élén? Kagame gondolkodás nélkül igennel válaszolt, majd hozzátette: „Már mindent előkészítettünk erre vonatkozóan” („We have already set the stage for that!”). Az elnöki fogadtatás része volt továbbá egy csoportkép készítése is, melyet másnap Ruanda vezető napilapja, a *The New Times* címdoldalán láttunk viszont. Késő este pedig meglepődtünk, amikor az esti híradó első híreként szerepelt a kutatócsoport elnöki látogatása.

Peter, a taxisofőr

Amikor az ember külföldi terepmunkán vesz részt, igyekszik nem csak az interjúalanyokat, hanem az arra hajlandó helyi lakosságot is megszólaltatni legalább egy-egy kérdés erejéig. Peter, a taxisofőr, akivel a Kigaliban töltött két hét során többször is utaztunk, szívesen válaszolt a ruandai nők emancipációjával kapcsolat-

ban feltett kérdéseinkre. Peter, aki szemben a legtöbb helybeli sofőrrel, kiválóan beszél angolul elmondta, kifejezetten örül annak, hogy 2003 óta ugrásszerűen megnőtt a női politikusok aránya. Peter véleménye szerint a férfiak a népirtás okán belebuktak a politikába, így a nők kaptak esélyt arra, hogy újjáépítsék a ruandai politikai életet és kultúrát. Elmondása alapján a politikusnők sokkal kitartóbban küzdenek az elérendő célok érdekében, valamint egyes férfi politikusokkal ellentétben nem vehetők rá a korrupcióra. Peter hozzátette, a környezetében egyre több női vállalkozóval találkozik. Megerősítette továbbá azt a tényt, amelyre már a korábbiakban is utaltunk, hogy a népirtást követő időszakban jelentősen megemelkedett a női vállalkozók száma, ugyanis számos özvegy családja eltartásának céljából az önálló kereseti lehetőséget volt kénytelen teremteni.

Sajtó

Kigali tartózkodásunk alatt igyekeztük nyomon követni a helyi és térségi írott sajtó anyagait, különös tekintettel a társadalmi nemek egyenjogúságát érintő kérdésekre, illetve a nőkről szóló cikkekre. Megállapíthatjuk, hogy a helyi és regionális sajtó is egyre többször foglalkozik a nők sikeres civil és politikai szerepvállalásával. A *The Independent* hetilap ugandai kiadásának március végi címlapján szintén ezen téma került középpontba, a következő főcímmel: *Rwanda among leaders of Africa's power women*⁹. A kétoldalas cikk kiemeli, hogy az Interparlamentáris Unió hivatalos adatai szerint a szubszaharai Afrika területén 22,4 százalékos arányban foglalnak helyet női képviselők a nemzeti parlamentekben. A lista élén, közel 64 százalékos női képviseleti aránnyal éppen Ruanda áll, mely mindezek mellett az egyetlen olyan állam a világon, ahol a törvényhozásban helyet foglaló nők száma meghaladja a férfiakét. Afrika az a kontinens, mely esetében a leggyorsabban növekszik a nők parlamenti reprezentációs aránya. Az egyre több női politikus a nemzeti alkotmányokban meghatározott női képviseletet érintő kötelező számarányok bevezetésének köszönhető. Majd a női miniszterek számarányára vonatkozóan közöl adatokat a cikk, mely szerint hét afrikai ország esetében haladja meg a női miniszterek aránya a 30 százalékot. E területen világviszonylatban Finnország áll az első helyen (16-ből 10 miniszter nő), a második a Dél-afrikai Köztársaság 41,7 százalékos aránnyal (36 miniszterből 15 nő). Ruanda a 35,5 százalékos arányával, Burundival, Tanzániával és Bissau-Guineával együtt a top húszas élvonalba tartozik. A női miniszterekkel, jobban mondvá

A nők folyamatosan erősödő politikai szerepvállalására, valamint Kagame 2017-es esetleges visszavonulására vonatkozóan megkérdeztem: el tudja-e képzelni azt, hogy a jövőben női elnök álljon Ruanda élén? Kagame gondolkodás nélkül igennel válaszolt, majd hozzátette: „Már mindent előkészítettünk erre vonatkozóan”

▲ A ruandai parlament. Fotó: Tarrósy István

az újonnan kinevezett sport és kulturális miniszter futballhoz fűződő politikájával a *Rwanda Today* hetilap márciusi kiadásának egyik írása foglalkozik.¹⁰ Juliene Uwacu kapcsán a lap külön kiemeli, hogy ő az első női miniszter ebben a pozícióban, aki szerint Ruanda számára jelenleg prioritást a 2016-ban az országban megrendezésre kerülő Africa National Championship nevű nemzetközi futball-bajnokság szervezése és a kupa elnyerése jelenti.

A *The Saturday Times* március 21-i kiadása két cikkben is kiemelten foglalkozott a női érdekérvényesítéssel. Mwaura írása¹¹ egyben tudósítás is a New Yorkban az Egyesült Nemzetek Szervezete jóvoltából megrendezésre kerülő 59. nők helyzetére vonatkozó bizottsági találkozóról (Commission on the Status of Women – CSW). A cikk azt taglalta, hogy miért lesz különleges a 2015-ös év a nők számára. Ebben az évben tartják az ENSZ pekingi IV. Nők Világkonferenciájának húszéves évfordulóját (Beijing+20 Program), félúton áll az Afrikai Unió által (AU) Afrikai Nők Évtizedének minősített 2010 és 2020 közötti időszak, valamint az AU 2015-öt a nők évének jelölte ki¹².

Összegzés

A terepmunka állomásainak gender kérdések mentén történő bemutatása jól példázza, hogy hova jutott Ruanda az elmúlt húsz év során a nők és férfiak közötti egyenlőség megteremtését illetően. Egyértelmű, hogy erején felül teljesített az 1994-ben infrastrukturális és társadalmi szempontból is szó szerint porig rombolt ország. Annak ellenére, hogy a nemzetközi közösség továbbra is vitatja a ruandai politikai

rendszer demokratikus voltát, úgy tűnik Kagame reformjai beváltották a hozzájuk fűzött reményeket. Kihívások természetesen továbbra is vannak és egészen biztosan maradtak olyan, a népirtás okozta problémák, melyek már sosem hozhatók helyre. Jelenleg viszont adott egy afrikai ország, amely az utóbbi években a világ élvonalába küzdötte fel magát a társadalmi nemek közötti egyenlőséget illetően, megtorpanni pedig nem igazán látszik. Ezek fényében kíváncsian várjuk tehát a folytatást... ☀

Jegyzetek

- 1 A publikáció a Pallas Athéné Geopolitikai Alapítvány (PAGEO) hazai hallgatói, illetve kutatói ösztöndíjprogram támogatásával valósult meg. A 2015 márciusában lebonyolított, az MNB PAGEO és az AHU által támogatott terepmunka résztvevői voltak: Dr. Tarrósy István, Vörös Zoltán, Bagi Judit.
- 2 Ld.: Bagi Judit (2013): *Nők politikai képviselete a Kelet-afrikai Közösségben. Fókuszban Ruanda*. Afrika Tanulmányok. VII.: (4.) pp. 29-42.
- 3 Bővebben lásd: Judit Bagi, István Tarrósy: *Women's Political Representation and Participation in Rwanda Today* In: Tomás Machalík, Katerina Mildnerová (szerk.): *Tradition vs. Modernity in Contemporary Africa: Viva Africa 2013: Proceedings of the VIIIth International Conference on African Studies*. Pilsen: Czech Association for African Studies, 2014. pp. 25-45. http://www.vivaafrica.cz/files/5652487932547/viva_africa_2013_proceedings.pdf
- 4 A népirtást követő újjászerveződési időszakban a minisztérium neve a következő volt: Ministry of Gender, Family, and Social Affairs (MIGEFASO).
- 5 Franciául: Forum des Femmes Rwandaises Parlementaires
- 6 Bagi, 2013: 35-36.
- 7 2010-ben közel 190 ezer muszlimot becsültek az országban – ez az akkori teljes lakosság (10,4 millió fő) 1,8 százalékát jelentette. A Pew Research Center 2011-es előrejelzése szerint 2030-ig ez a szám meg tud duplázódni. Ld.: <http://www.pewforum.org/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-regional-sub-saharan-africa/>
- 8 Bővebben lásd: Kováts Eszter és Soós Eszter Petronella: Félelem a dominó-elvtől? A genderellenes európai mobilizáció jelensége. Francia esettanulmány és magyar kilátások. *Társadalmi Nemek Tudománya Interdiszciplináris eFolyóirat*, 2014/2, pp. 106-124. Interneten elérhető: http://tntefjournal.hu/vol4/iss2/kovats_soos.pdf
- 9 Balogh Lídia: A nemek közötti egyenlőség normái a „gender-ideológia” diskurzusának tükrében. *Állam- és Jogtudomány* 55:(4) pp. 3-25. (2014). Interneten elérhető: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/Allam-%20es%20Jogtudomany/2014_4/2014-4-beliv-BALOGH.pdf
- 9 The Independent. Issue No. 360 March 20-26, 2015. pp. 21-22.
- 10 Mugume, Brian: *New minister Uwacu wants Chan success* In *Rwanda Today* March 14-20, 2015. pp. 16.
- 11 Mwaura Gitura: *Why 2015 will be historical for women* In *Saturday Times* No. 3635 Kigali, March 21, 2015. pp. 6.
- 12 Year of Women's Empowerment and Development towards Africa's Agenda 2063

A szerzőről

PhD-hallgató

Pécsi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar,
Interdiszciplináris Doktori
Iskola Politikatudományi
Program

About the Author

PhD student

Interdisciplinary Doctoral
School, Political Science
Programme,
University of Pécs,
Faculty of Humanities

bagi.judit@pte.hu

English Abstract

Gender issues in Rwanda

In March 2015 a joint field trip to Rwanda was organized with the participation of Master's and PhD students and professors from the University of St. Andrews, Scotland, and the University of Pécs, Hungary (prior to meeting in Kigali, the Hungarian team spent a week in Arusha, Tanzania). During our stay in Kigali we had the possibility to make plenty of interviews in an interdisciplinary manner. My focus was laid on how gender equality works in practice. Concerning this topic we recorded interviews with leaders of NGOs focusing on female empowerment and the director of the Centre for Gender Studies at the University of Rwanda on the consciousness of society at large, related to gender question. I also asked the representatives of ministries we visited about female empowerment, and we had the privilege to meet President Paul Kagame who welcomed us in his Cabinet Meeting Room for a two-hour long discussion. This article will discuss the function of the ministries and organizations regarding gender issues.

Támogatók:

Együttműködő partnerek:

University
of
St Andrews

Founded 1413

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

Founded 1367